

Finansowanie Wirtualnej Biblioteki Nauki

Paweł Grochowski
ICM Uniwersytet Warszawski

prezentacja w ramach sesji „Dostęp do zasobów – finansowanie”
II Kongres Bibliotek Szkół Wyższych, 18-20 czerwca 2024 r. w Poznaniu

1. Koszty licencji finansowane z dotacji WBN 2012-2023
2. Ograniczenia licencji w latach 2019-2023
3. Wykorzystanie licencji w 2023 r.
4. Publikowanie w 2023 r.
5. Podział kosztów dostępu i publikowania w 2023 r.
6. Propozycje rozszerzenia licencji w 2024 i 2025 r.
7. Podatek VAT i kursy walut
8. Organizacja zakupu licencji

1. Koszty licencji finansowane z dotacji WBN 2012-2023

(tylko licencje koordynowane przez ICM)

Rok	Zakup licencji krajowych mln zł	Zakup książek (kraj) mln zł	Dofinansowanie licencji konsorc. mln zł	Zakres licencji w 2012 r. i istotne zmiany w kolejnych latach (bez zakupów książek)
2012	145	0	15	Licencje krajowe: Elsevier, Springer z publikowaniem, Wiley, Science, Nature, WoS, Scopus Licencje konsorcyjne: ACS, AIP, APS, CUP, Emerald, Emis, Passport, IEEE, IOP, Knovel, LWW, OECD, OUP, ProQuest, Reaxys z dofinansowaniem 50%
...				
2016	185	11	24	dodanie lic. konsorcyjnych JSTOR, NPG i T&F
2017	185	5	26	bez zmian
2018	192	5	24	dodanie lic. krajowych Incites i SciVal
2019	195	5	32	dodanie licencji CAS SciFinder z dofinansowaniem 73%, dodanie publikowania Elsevier i czasopism Cell przy zmniejszeniu liczby kolekcji tematycznych Elsevier
2020	195	26	32	dodanie publikowania w lic. konsorcyjnych ACS, IOP, CUP, Emerald, LWW i OUP
2021	206	0	34	bez zmian
2022	187	0	41	zmniejszenie zakresu licencji krajowych, wzrost kursów
2023	182	0	21	zmniejszenie zakresu licencji konsorcyjnych

2. Ograniczenia licencji WBN w latach 2019-2023

- W 2019 r. licencja Elsevier ograniczona z 23 do 16 kolekcji tematycznych, dodane Cell.
- W 2022 r. koszty dewizowe licencji Elsevier, Springer i Wiley zmniejszone o **ok. 30%**, co wymagało stosownego ograniczenia zakresu licencji:
 - licencja Elsevier ograniczona z 16 do 7 kolekcji tematycznych, liczba pobrań zmniejszyła się z **6.3 do 4.4 mln artykułów** rocznie (dane z 2022 i 2023 r. bez czasopism otwartych, dostęp został ograniczony faktycznie w 2023 r.)
 - licencja Wiley ograniczona z ok. 1400 do 500 najbardziej poczytnych czasopism, liczba pobrań zmniejszyła się z **2.0 do 1.5 mln artykułów** rocznie (dane z 2021 i 2022 r.)
 - program publikowania Elsevier ograniczony z **1500 do 1013** artykułów (j.w.),
 - program publikowania Springer ograniczony z ok. **2100 do 1300** artykułów (j.w.).
- W 2023 r. MEiN wykluczył z dofinansowania wybrane licencje konsorcyjne:
 - czasopisma AIP, APS, CUP, Emerald, NPG, Proquest i książki Knovel o liczbie pobrań artykułów lub rozdziałów < 0.2 mln/rok (wyjątek: utrzymane dofinansowanie dla LWW); z wykluczonych licencji było pobrane łącznie ok. **1.1 mln artykułów lub rozdziałów w 2022 r.**
 - bazy ekonomiczne EMIS, OECD, Passport,
 - baza CAS Sci-Finder (droższa z dwóch baz chemicznych).

3. Wykorzystanie licencji w 2023 r.

Licencje	Wydawca i zasoby* (tylko licencje koordynowane przez ICM)	Liczba pobranych artykułów w 2023 r.* lub inne dane	w tym % pobranych art. subskr.
krajowe finansowane w 100% przez MEiN	Elsevier - ok. 1200 czasopism* z 7 wybranych kolekcji oraz grupy Cell	4.4 mln	89%
	Springer - ok. 2200 czasopism	2.6 mln	69%
	Wiley - ok. 500 wybranych czasopism	1.6 mln	69%
	Science i Nature	0.35 mln	88%
	Springer - 137 000 książek	3.5 mln rozdziałów	
	Elsevier i Wiley - 4700 książek	0.15 mln rozdziałów	
	Bazy Web of Science, Scopus oraz narzędzia InCites i Scival	5.9 mln przeszukań	
konsorcyjne finansowane w 50% przez MEiN	ACS, IEEE, IOP, LWW, OUP i T&F - łącznie ok. 3000 czasopism	3.1 mln	średnia 82%, min 66% w IOP max 95% w LWW
	Baza JSTOR - ok. 2000 czasopism	0.6 mln	b.d.
	Baza Reaxys - dane chemiczne	0.2 mln przeszukań	
Razem	ok. 7000 czasopism i 142 000 książek	16.3 mln artykułów lub rozdziałów	

*dla każdego wydawcy podana jest liczba bieżących czasopism hybrydowych lub subskrypcyjnych w licencji oraz liczba artykułów z bieżących i archiwalnych czasopism hybrydowych lub subskrypcyjnych w licencji

4. Publikowanie w 2023 r. (wydawcy w WBN)

Wydawca/ kolekcja	Liczba artykułów subskrypcyjnych i otwartych*	Liczba artykułów otwartych opublikowanych w ramach WBN i/lub informacja o ofercie wydawcy
Elsevier	4877, w tym ok. 4100 w czas. hybrydowych	1013 artykułów w 7 kolekcjach wykorzystane do 5 grudnia oferta 3000-4000 art. od 2025 r. dla wszystkich 23 kolekcji
Springer	2175	1324 artykuły z puli na 2023 r. plus 512 artykułów z puli 2022 r.
ACS	493	370 artykułów wykorzystane do 27 listopada
OUP	258	pula nieograniczona , wykorzystano 90 artykułów ,
IOP	197	pula nieograniczona , wykorzystano 93 artykułów
LWW	91	17 artykułów wykorzystane do końca roku
Wiley	1109	oferta na ok. 800 artykułów rocznie przy pełnej kolekcji
T&F	451	w przygotowaniu umowa na 95 artykułów w 2024 r. dla 32 instytucji (tylko część konsorcjum)
CUP, Emerald AIP, APS	195, 151 108, 327	wydawcy oferują umowy transformacyjne , APS uczestniczy szeroko w Scoap3
NPG, IEEE	742, 256	wydawcy nie oferują umowy transformacyjnej

*artykuły z autorem korespondencyjnym z polską afiliacją we wszystkich czasopismach wydawcy lub w kolekcji (dane z InCites dla artykułów typu article i review, kolekcja Springer bez portofolio Nature i BioMed Central).

5. Podział kosztów dostępu i publikowania w 2023 r.

Wydawca	Udział procentowy publikowania w całkowitym koszcie licencji wyliczony na podstawie:		Koszt brutto w zł pobrania 1 artykułu subskrypcyjnego wyliczony z kosztu licencji po odliczeniu:	
	opłaty za publikowanie określonej w umowie	szac. wartości opublikowanych art. przy APC 3000 €	opłaty za publikowanie, jeśli jest określona	szac. wartości opublikowanych art. przy APC 3000 €
JSTOR	-	-	2	-
Springer	80%	96%	3	1
ACS	opłata nieokreślona	78%	8	2
OUP	25%	35%	11	9
Wiley	-	-	15	-
IEEE	-	-	16	-
T&F	-	-	16	-
Elsevier	opłata nieokreślona	23%	20	15
IOP	opłata nieokreślona	42%	24	14
Nature	-	-	26	
LWW	opłata nieokreślona	5%	45	43
Science	1%	1%	50	50

6. Propozycje rozszerzenia licencji w 2024 r. i 2025 r.

- Wniosek ICM na dotację WBN w 2024 r. obejmował kontynuację licencji w zakresie z 2023 r. (priorytet), przywrócenie wykluczonych licencji konsorcyjnych oraz zwiększenie zakresu licencji krajowych (w tym publikowanie Wiley), ale zakres pozostał na razie bez zmian.
- Ankieta ICM z lutego 2024 r. o wydatkach instytucji akademickich:
 - ok. 80% uczestników wykluczonych licencji konsorcyjnych utrzymało dostęp do zasobów bez dofinansowania, częściowo dzięki ograniczeniu zakresu licencji i rabatami
 - instytucje wydały na wykluczone licencje konsorcyjne w 2023 r. ok. 16 mln zł, podczas gdy koszt tych licencji w 2022 r. wynosił ok. 34 mln zł (w tym 50% dofinansowanie)
 - 31 instytucji kupuje dodatkowe kolekcje lub czasopisma Elsevier łącznie za ok. 4 mln zł w 2023 r. oraz ok. 10 mln zł w 2024 r.
 - ok. 120 instytucji potrzebuje dodatkowych czasopism Elsevier, ale nie ma na to środków
- W maju 2024 r. MNiSW otrzymało ofertę Elsevier na 2. połowę 2024 r. oraz lata 2025-2027: dostęp do 16 lub 23 kolekcji i Cell, publikowanie 1500 albo 3000-4000 art. rocznie
- ICM rekomenduje jako priorytet na 2025 r. rozszerzanie umów transformacyjnych
- Szacunkowy koszt zwiększenia zakresu licencji krajowych Elsevier, Springer i Wiley w 2025 r. wynosi ok. **70 mln zł**, a dofinansowanie wykluczonych licencji konsorcyjnych - ok. **19 mln zł**

7. Podatek VAT i kursy walut

- Problemy z obniżoną stawką VAT dla e-czasopism
 - wiążąca interpretacja stawkowa (WIS) jest wydawana do konkretnych umów
 - uzyskanie WIS dla przykładowych umów WBN trwało ok. roku (2021-2022), a poszczególne interpretacje były ze sobą sprzeczne i część z nich była z czasem zmieniana
 - każde odstępstwo od klasyfikacji czasopism może być podstawą dla niekorzystnej WIS
 - odmowa wydania ogólnej interpretacji podatkowej dla czasopism WBN
- Wyższy podatek VAT za publikowanie spowalnia transformację dostępu i publikowania
- Umowa z ministerstwem na dotację nie gwarantuje waloryzacji i dotacja musi być od początku skalkulowana przy założeniu wyższej stawki VAT oraz możliwości wzrostu kursów walut

Kurs sprzedaży EUR w latach 2022-2024

8. Organizacja zakupu licencji WBN

- Od 2019 r. WBN jest finansowane na podstawie dotacji celowych przyznawanych między lutym a majem na bieżący rok (w 2022 r. dopiero we wrześniu) i nieprzechodzących na kolejny rok
- ICM zabiega o zaplanowanie przez MNiSW dotacji i zakresu licencji na 2025 r. w 2024 r.
- W 2024 r. UW zaostrzył wymagania dla postępowań na zamówienia publiczne licencji konsorcyjnych od agentów:
 - oświadczenie wydawcy o wyłącznym agencie nie jest już wystarczającą podstawą dla zamówień z wolnej ręki i zamówienia na 2024 r. zostaną zrealizowane w przetargach
 - ICM zawiera umowę z wykonawcą w imieniu i na rzecz uczestników, nie będzie już dodatkowych umów indywidualnych zawieranych przez uczestników
 - uczestnicy konsorcjum podpisują tylko tzw. formularze zamówień
 - zasady licencji nie mogą być przedmiotem osobnych umów z wydawcą, który nie uczestniczy w postępowaniu na zamówienie
- Licencje konsorcyjne, w których ICM pobiera składki od uczestników, będą kontynuowane na dotychczasowych zasadach do końca aktualnych umów, ale zasady te także wymagają weryfikacji przed podpisaniem kolejnych umów